

Ülikoolid soovivad oma rahakotti

Ülikooliharidus on popp. Selle üheks tunnistajaks on suurenevad konkursid ülikoolidesse, mis näitavad selgelt, et hariduse järele on nõudlus.

Kohati ülisuured konkursid on siiski vaid asja üks pool. Reaalsus on ülikooliseaduse mahajäämus aja nõuetest, avalike ülikoolide autonoomia tegelik realiseerimatus, riikliku tellimusega seonduvad probleemid, õppejõudude kaadri vananemine.

Tallinna Pedagoogikaülikooli rektori kohusetäitja Mati Heidmetsa sõnul ei saa mitmeid kiireloomulisi probleeme lahendada ülikooli tasandil — need kuuluvad riigi pädevusse.

Üheks selliseks on kõrgharidusstandardi kehtestamine. Sõna "kõrgharidus" ei ole kõikjal täidetud ühesuguse sisuga. Täna sel päeval tähendab see Tartu Ülikoolis ühte, Concordia Ülikoolis teist. Kui on selgeks tehtud, mis ikkagi on kõrgharidus, saaks täpsemalt määratleda ka erinevate kõrgkoolide koha Eesti haridussüsteemis.

Ülikool soovib raha teenida

Teise momendina mainib Heidmets era- ja avalike ülikoolide vahekorra küsimust. Olles veendunud, et teatud erialadel, näiteks majanduses, hakkabki domineerima eraõpe, küsib pedagoogikaülikooli tippjuht siiski: "Kas meie erakoolid ikka on ülikoolid?" Heidmets ise kõhkleb nimetamast erakõrgkooli ülikoolideks kasvõi seetõttu, et neis õpetatakse vaid ühte-kahte eriala. Teise vastuargumendina nimetab ta, et erakõrgkoolides on teaduse osa null või nullilähedane.

Kahele eelmainitule lisab Tallinna Tehnikaülikooli rektor Olav Aarna veel kolmanda, märksa konkreetsemalt ülikoolide igapäevaelu puudutava probleemi. Aarna sõnul on vähe ülikoolide autonoomia deklareerimisest selle

Eesti riigikõrgkoolide õppekavad on ülepaistatud. Liiga jagatud haridus läheb Tallinna Pedagoogikaülikooli rektori kt Mati Heidmetsa hinnangul riigile kalliks maksma.

MARKO MUMM

erinevaid tahke lahti mõtestamata. "Kui akadeemilisest autonoomiast on ülikooliseaduses piisavalt kirjutatud, siis majanduslik mõõde on arutamata," nendib ta.

Riigieelarvelise asutusena peavad ülikoolid rangelt lahus hoidma kahte rahakotti: riigi käest saadud raha ja ise teenitud raha, kusjuures esimene tuleb aasta lõpuks ära kulutada. "Avalik-õigusliku staatusega ülikool peaks saama õiguse need kaks summat ühte rahakotti kokku panna ja rahakasutamise üle ise otsustada. Tulevikku silmas pidades võiksime ülejäägid näiteks mõnda fondi tallele panna," leiab Aarna.

Praegu ei ole keegi otsesõnu öelnud, mil määral ja kas üldse seda teha võib. Probleemide seadusandlik reguleerimine jääb reaalse elu vajadustest maha.

Tegelikkuses ei või ülikoolid praegu ka õppemaksu võtta, sest vastavalt seadusele kehtestab õppemaksu Riigikogu. Selle asemel, et otse ülikoolile

maksta, peab üliõpilane otsima firma, kes ta õppekulud katab. Tulgu see pealegi iseenda või vanemate taskust. "Kellele sellist jaanalinnumängu vaja on?" küsib Mati Heidmets.

Pedagoogikaülikooli juhi hinnangul tuleb ülikoolidele anda vaba võimalus raha juurde teenida, sest elu on näidanud, et lumelabidate või lippudega Toompeale marssimine raha suurt juurde ei too.

Mõlemad rektorid on seisukohal, et riik on siiski vaid üks kõrghariduse tellija. Teised võiksid olla peale firmade ka kohalikud omavalitsused ja inimesed ise. Samuti ei saa välistada olukorda, kus keegi paneb raha lauale ja loob näiteks Tallinna Tehnikaülikoolis omanimelise õppekoha mõne spetsialisti ettevalmistamiseks.

Üliõpilastele, kes õpivad riigi tellitud kohtadel, on õppimine tasuta. Keda ja kui palju tellida? "Naiivsevõitu on loota, et keegi usin mõtleja rehkendab

välja, millal keegi mingis kontoris pensionile läheb ja tekib vajadus uue spetsialisti järele," tõrjub Aarna igasuguse jutu täpsetest arvutustest.

Riik võiks kõrgharidust osta ka erakoolidelt

Põhimõtteliselt on olemas kaks võimalust. Kas riik tellib tõepoolest neid erialasid, mida ta ise vajab, või on suuremeelne ja rahastab ka teisi, võimaldades nii vaestel ja andekatel õppida neile meelepärastel erialadel. Olav Aarnahinnangul ei tohiks propageerida malli, kus ühed erialad on rikastele ja teised vaestele. Lähtuda võiks näiteks põhimõttest, et suure konkursi puhul viiakse enamasti sisse tasuline haridus.

Tehnikaülikooli rektor Olav Aarna peab õiglaseks sedagi, et riiklikule tellimusele tohiksid pretendeerida ka erakoolid. Reegel peaks olema lihtne: kui Kõrgem Kommerts-kool pakub

ärakoolituses paremat kvaliteeti, peaks haridusministeeriumil jätkuma niipalju mõistust, et teha valik selle kooli kasuks.

Ühes on mõlemad rektorid kindlad: sisuliselt ei ole meie ülikooliharidust veel reformitudki. Ja nii ongi meie ülikoolide õppekavad võrreldes Lääne omadega ülepaistatud. Me lihtsalt arvame, et hea spetsialisti koolitamiseks tuleb talle anda üldpilt maailmast ja seejärel sama malli kohaselt ka teadmised erialast. Mati Heidmetsa hinnangul on selline süsteem kulukas.

Muidugi tähendaks õppekavade reformimine inimeste lahtilaskmist. Aga me oleme ju pigem valmis maksumaksja raha mittesihhipäraselt kasutama, kui mingeid radikaalseid samme astuma. Seda enam, et loosung haridusest kui kogu rahva ühisest väärtusest on alati tagataskus olemas.

MAI VÖÖRMANN